

Corsendonk bier

Paten zacht en donker

Agnus pittig en blond

Trimestrieel tijdschrift
20ste jaargang
Nr. 1 maart 2002
ISSN 0779-5785

v.u.: Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

St.-Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© **CORSENDONCA** : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "*Uit Corsendonca*" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Omslagillustratie : Prehistorische voedselverzamelaars.

Monotype van Gustaaf Aerts

CORSENDONCA

Voorwoord

Hier ligt voor u het eerste nummer van de twintigste jaargang van "**Corsendonca**". Onafgebroken heeft Corsendonca twee decennia

lang dit tijdschrift uitgegeven. In de voorbije tachtig nummers zijn er tal van heemkundige feiten uit Oud-Turnhout terug te vinden. De verzamelaars beschikken dan over een aardig stukje geschiedenis van een dorp in de Kempen. Voor de andere kan het een aanzet zijn om ons tijdschrift een definitieve plaats te geven in de boekenkast. Elk nummer is uniek op zich, en samen geven ze een boeiend overzicht van een rijk verleden.

Met plezier stellen wij vast dat ons **ledenaantal** ieder jaar aangroeit. Aan de nieuwe leden welkom bij Corsendonca, aan de trouwe leden dank voor uw hernieuwing.

Het lidmaatschap geeft u vier maal per jaar ons tijdschrift "*Corsendonca*" en geeft u korting bij de voorintekening van onze nieuwe uitgaven.

Achter de schermen wordt er gewerkt aan de samenstelling van het boek "*Oud-Turnhout in de jaren negentig*". Dit zal net zoals ons boek "*Oud-Turnhout in de jaren tachtig*" handelen over de belangrijkste gebeurtenissen in die tien jaar tijdspanne. Gebeurtenissen die de krant hebben gehaald worden terug opgefrist en ditmaal herschreven. Dit alles vergezeld door talrijke foto's en afbeeldingen. Door het rijke fotoarchief van de jaren negentig (dankzij persfotograaf Ton Wiggenraad) beschikken we over pareltjes van foto's en we willen die niet voor u achter

houden. Beschikt u mogelijk zelf over een artikel van de jaren negentig met een vermelding die u persoonlijk is bijgebleven. Bezorg het ons.

Onze gemeente heeft steeds muzikaal talent gekend. In Oosthoven viert de "*Harmonie Sint-Antonius*" in 2003 haar vijfenzeventigste bestaan. Aan onze vereniging is de vraag gesteld om ter gelegenheid van deze viering een publicatie samen te stellen. Met een werkgroep gaan we van start om dit in een ruim kader te schetsen. Micha Marah was destijds tamboerke bij de Oosthovense harmonie en ook het in de jaren zestig vermaarde orkest "The Rimi's" zijn telgen uit de harmonie Sint-Antonius. Dit is nog maar een tipje van de sluier. Veel meer kunt u medio 2003 te weten komen in onze nieuwe uitgave over "*Muziek in Oosthoven*".

Bij de telling van onze voorraad boeken zijn we uitgekomen bij de laatste zes nog te verkopen exemplaren van het boek "*Moet ge horen*" van Leo Op de Beeck. Onze leden kunnen het boek aanschaffen voor de prijs van € 9.90. Dit boek kan u kopen in "*het hofke van Chantraine*".

Jan Sels
Voorzitter Heemkundekring Corsendonca.

Jaarverslag 2001

Het jaar 2001 was voor Corsendonca opnieuw een druk werkjaar. Er rolden immers 2 publicaties van de persen, waarvan Roger van Mierlo allebei de lay-out verzorgde. Naast onze eigen verenigingswerking, werkten wij mee aan het Kunst- en heemmuseum Het Hofke van Chantraine en het Natuureducatiecentrum De Liereman.

1. Corsendonca

Op 4 januari hielden we onze statutaire algemene ledenvergadering. Tijdens deze vergadering werd de Raad van Beheer voor de periode 2001-2003 gekozen. Overeenkomstig de statuten was slechts de helft van de leden van de Raad van Beheer aftredend en herkiesbaar. Volgende leden waren aftredend en herverkiesbaar: Wim van Hout (voorzitter), Jan Sels (ondervoorzitter) en Roger van Mierlo (verantwoordelijke tijdschrift en ledenadministratie). Na 7 jaar voorzitterschap wenste Wim de voorzittershamer door te geven zodat hij als voorzitter van Het Hofke van Chantraine meer tijd kon vrijmaken voor de verdere uitbouw ervan. Jan Sels werd verkozen als nieuwe voorzitter. Wim werd onze nieuwe ondervoorzitter. Roger van Mierlo behield zijn functie. Daarnaast besliste de Algemene Vergadering om de maatschappelijke zetel over te brengen naar Kerkstraat 46.

Op 17 februari kwamen we samen om de collectie van het "oude" heemmuseum over te brengen naar Het Hofke van Chantraine.

Op 3 april vertegenwoordigde Wim van Hout Corsendonca op de regiobijeenkomst van Brabants Heem te Best.

Op 4 april en 24 oktober vertegenwoordigde Rudy Cornelis onze kring op de overlegvergadering van de werkgroep Genealogie in het Arendonkse Heemhuis. Hierop was een afvaardiging van een aantal kringen uit de grensstreek aanwezig. Om kosten te besparen en om een zo breed mogelijk publiek te bereiken, is het de bedoeling om in de toekomst gezamenlijk een aantal genealogische activiteiten te organiseren.

Naar jaarlijkse traditie namen we op 7 oktober deel aan de Centrumfeesten georganiseerd door de plaatselijke UNIZO-afdeling.

Op 10 november werd de publicatie "Oud-Turnhout, de tijd van toen II" van Door Mertens voorgesteld. Opnieuw passeren er een aantal bekende dorpsfiguren de revue en brengt het boek een sfeerbeeld van de levenswijze van vroeger. Het boek werd opgesmukt met boeiend fotomateriaal uit onze uitgebreide collectie. De voorstelling vond plaats in de Raadzaal van het Gemeentehuis van Oud-Turnhout. Als gastspreker werd de bekende Kempense schrijver Robin Hannelore uitgenodigd.

Op 11 november werd in de kerk van het Zwaneven onder ruime publieke belangstelling de publicatie "50 jaar parochie Zwaneven: zich herinneren is een vorm van ontmoeten" voorgesteld. Dit boek kwam tot stand in samenwerking met de werkgroep 50 jaar parochie Zwaneven. Deze werkgroep bestond uit leden van het parochieteam, een aantal vrijwilligers en heemkundekring Corsendonca, vertegenwoordigd door onze voorzitter Jan Sels.

Met het oog op het samenstellen van een overzichtstentoonstelling en het maken van een publicatie over het parochiale leven uit de afgelopen vijftig jaar werd er een oproep gelan-

ceerd om zo veel mogelijk foto- en ander materiaal ter beschikking te stellen. De respons hierop overtrof alle verwachtingen. Er werden meer dan 1.000 foto's ter beschikking gesteld. Het oorspronkelijk voorziene aantal van 100 bladzijden werd uitgebreid tot 372. Voor het schrijven van de teksten werd een beroep gedaan op een aantal enthousiaste externe auteurs. Door sponsoring kon het boek tegen uitzonderlijke voorwaarden worden besteld.

Op 15 december namen we met een stand van onze kring deel aan de kerstmarkt van de KAV Centrum.

De Raad van Beheer kwam samen op 1 februari, 1 maart, 5 april, 3 mei, 7 juni, 6 september, 4 oktober, 8 november en 6 december.

We verleenden ook nog onze medewerking aan het gemeentelijk informatieblad.

Naast al deze activiteiten verscheen ons ledentijdschrift telkens op tijd en verleenden we onze medewerking aan de jaarlijkse fotozoektocht van de KWB van Oud-Turnhout.

Intussen begon Bea Geudens aan de inventarisatie van onze collectie.

2. Kunst- en heemmuseum Het Hofke van Chantraine

Jan Sels en Wim van Hout werden voor onze kring aangeduid als afgevaardigden in de v.z.w. Kunst- en heemmuseum Het Hofke van Chantraine.

Op 22 april vond de opening van het toeristisch seizoen plaats. Toerisme Oud-Turnhout stelde hiervoor in samenwerking met Toerisme Kempen en Corsendonca de deuren van het Hofke van Chantraine open. Er werd een kleine tentoonstelling met als thema "De bouw van de pastorie Sint-Bavo en haar vroegere bewoners" opgezet. Tevens werden de originele bouwplannen van de pastorie tentoongesteld.

Van 15 december tot 3 januari vond er in Het Hofke van Chantraine een kerstkaarttentoonstelling plaats onder de titel: "Vroolijk Kerstfeest en Gelukkig Nieuwjaar". Aan de hand van een 700-tal wenskaarten werd door Bea Geudens een boeiende overzichtstentoonstelling samengesteld aan de hand van een aantal thema's. Voor de samenstelling ervan kon zij gebruik maken van de uitgebreide collectie wenskaarten die reeds jaren in dozen verborgen lagen op de zolder van het oude gemeentehuis, aangevuld met een aantal juweeltjes uit de verzameling van privé-personen. Er werden vooral prentkaarten uit de Kempen getoond maar er waren er ook enkele uit het buitenland bij. De oudste kaart op de tentoonstelling dateerde zelfs uit 1902.

Op 13 juni vond de algemene vergadering plaats en op 5 maart, 16 oktober en 13 november 2001 vond er een bijeenkomst plaats van de raad van beheer.

Op 24 maart vond er een bijeenkomst plaats van de werkgroep met M in O om de stand van zaken omtrent het gebruik van de lokalen van de pastorie te bespreken en om verder te werken aan de inhoudelijke uitvoering van de opgestelde conceptnota.

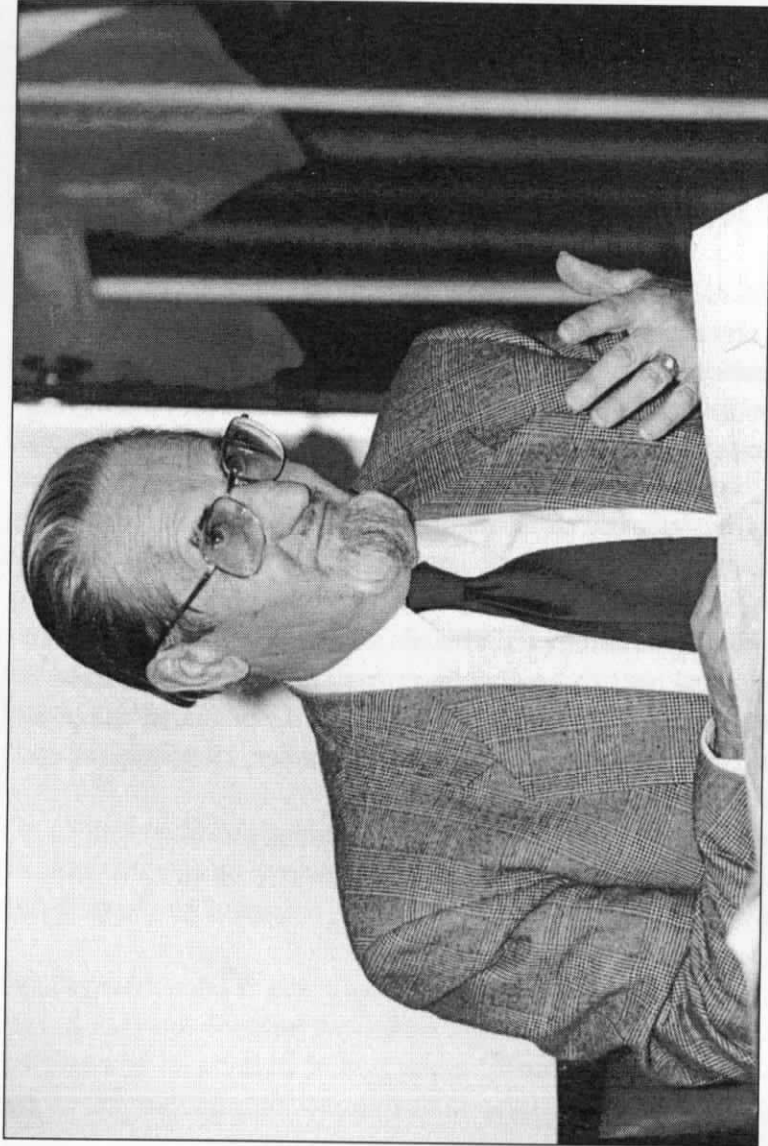
Op 12 juni kwam M in O met de kerkfabriek van Sint-Bavo, de vzw en het schepencollege opnieuw bijeen om de problematiek van het gebruik van de lokalen van de pastorie te bespreken. M in O maakte op 17 augustus in een fax aan de burgemeester zijn voorstel tot aanpassing van de erfpachtvoorwaarden over.

3. Natuureducatiecentrum De Liereman

In 2001 liep het mandaat van Roger Haeseldonckx en Jan Sels om onze kring te vertegenwoordigen in de v.z.w. Natuureducatiecentrum De Liereman ten einde. Jan Sels wenste zich niet opnieuw kandidaat te stellen. Momenteel wordt onze kring vertegenwoordigd door Roger Haeseldonckx en Jef Hens. Onze kring nam deel aan de vergaderingen omtrent de verdere uitbouw, organisatie en uitbating van het natuureducatiecentrum De Liereman.

Roger Haeseldonckx en Jef Hens namen deel aan de raad van beheer van het natuureducatiecentrum De Liereman. Deze kwam samen op 15 januari, 21 februari, 19 maart, 21 mei, 18 juni, 20 augustus, 17 september, 22 oktober, 19 november en 17 december.

De secretaris,
Rudy Cornelis

Jan Nuyts, °Arendonk 15 september 1924, ere burgemeester van Oud-Turnhout.
Jan Nuyts was Burgemeester van 1971 tot 1988.
Dankzij zijn hevige verzet tegen te fusieplannen, bleef Oud-Turnhout een zelfstandige gemeente.

1 januari 2002
25 jaar na de fusies van gemeenten.

Oud-Turnhout fusies NEEN¹

DEEL 2 van 5

In deze vijfdelige bijdrage willen we even stilstaan bij een gebeuren van 25 jaar geleden, namelijk de fusies van gemeenten. Dat ook het gehucht Schoonbroek en het Kijkverdriet behoorden tot onze gemeente zullen vele onder ons zich nog herinneren. Onze gemeente ging destijds hevig in verzet tegen de fusieplannen.

Toenmalig Burgemeester Jan Nuyts heeft vele uren besteed om onze gemeente te redden uit het kluwen van de stad Turnhout. Een Burgemeester die het opnam voor zijn gemeente, en mede dankzij zijn inzet is onze gemeente zelfstandig gebleven.

In deel 1: de aanzet naar de fusieplannen.

Gemeenteraad

De gemeenteraad van Oud-Turnhout heeft zich in zitting van 29 september 1972 met eenparigheid verzet tegen het principe van aanhechting der gemeente bij Turnhout. Het schepencollege kreeg hiermede de opdracht ten gepaste tijde de nodige stappen te doen om informatie te verstrekken aan degenen die gehouden zijn advies uit te brengen of beslissingen te nemen inzake eventuele fusieontwikkelingen waarbij de gemeente Oud-Turnhout zou betrokken worden. Hoewel er tot op heden geen concrete aanwijzingen zijn hiervoor en naar onze mening voor Oud-Turnhout de noodzakelijkheid zich niet opdringt, schijnt

toch een strekking aanwezig te zijn om een aanhechting van Oud-Turnhout bij Turnhout te verwezenlijken

Om deze reden acht het schepencollege het gepast op dit ogenblik een bondig betoog vanwege het gemeentebestuur van Oud-Turnhout op te stellen, om verduidelijking en toelichting te verschaffen evenals een verantwoording van de stemming van de gemeenteraad van Oud-Turnhout.

1. Historische gegevens.

De verschillende wijken die de huidige gemeente Oud-Turnhout vormen, behoorden vroeger tot de stad Turnhout. Het betreft geen zin binnen het bestek van dit betoog, te onderzoeken welke woonkern geschiedkundig als de oudste moet aanzien worden, noch de naamsverklaring na te vorsen.²

Aangaande deze twee punten bestaat er geen eensgezindheid in de historische bronnen. Wel vinden we dat er regelmatig punten van wrijving hebben bestaan tussen de gemeenschap van Oud-Turnhout en het bestuur van Turnhout. Zonder hieraan overdreven belang te hechten stellen we vast dat kort na de uitroeping der onafhankelijkheid van België in 1830, namelijk in 1838 een eerste poging werd ondernomen om verscheidene gehuchten van Turnhout los te maken. De grieven die werden aangehaald kunnen als volgt worden samengevat: overdreven belastingsdruk en verwaarlozing der gehuchten door het stadsbestuur.

Door de wet van 28 december 1858 werd de afscheiding van kracht. De lange duur van deze strijd vindt zijn oorzaak in het feit dat vooraanstaande ingezetenen van Turnhout, met belangrijke grondeigendommen in Oud-Turnhout, door hun invloed in de provincieraad en bij de hogere instanties, de procedure konden vertragen.

Hoewel door de wet van 1858 deze kwestie als een afgedane

zaak kon worden beschouwd, hebben de moeilijkheden nog verder aangeslept als gevolg van de materiele en financiële regeling der afscheiding. Ook nadien is op een moeilijk te omschrijven wijze in de mentaliteit van sommige inwoners van Turnhout de opinie blijven bestaan dat Oud-Turnhout tenslotte een gemeente was zonder mogelijkheden. Dit vond wel zijn verklaring in het feit dat Oud-Turnhout een agrarische gemeente was, met een grote oppervlakte (4771 ha.) die slechts zeer weinig nijverheid op haar grondgebied had, zodat de werkende bevolking overwegend buiten de gemeente een broodwinning moest zoeken.

Een zuinig beleid met aanwending van de plaatselijke mogelijkheden, heeft er echter voor gezorgd dat Oud-Turnhout niet ten achter is gebleven. Na de oorlog 1940-1945 heeft het scheppen van bouwmogelijkheden in volledig uitgeruste verkavelingen een snelle aangroei der bevolking mogelijk gemaakt. Het aantal inwoners zal in 1974 misschien reeds de 10.000 bereiken. De financiële toestand der gemeente is steeds gezond geweest zodat een modern en vooruitstrevend beleid mogelijk is.

II Basisprincipes

Wanneer men nu vaststelt dat er op dit ogenblik in België nog ongeveer 950 gemeenten bestaan met minder dan 1000 inwoners en dat er nog ongeveer 950 gemeenten zijn met een inwonersaantal tussen 1000 en 5000, dan moet men toegeven dat fusies en herstructureringen van gemeenten noodzakelijk zijn. Het is wel duidelijk dat voor een groot aantal dezer minigemeenten het niet mogelijk is te voldoen aan de steeds hogere eisen die door de inwoners worden gesteld.

Er is echter geen bruikbare maatstaf om te bepalen op welke schaal samenvoegingen moeten gebeuren. Van belang is de

vraag: Is een bepaalde gemeente in staat haar functie te vervullen nu en in de toekomst? Wat is specifiek een gemeente? Prof. Mast zegt hierover: 'De gemeente was en is nog de moedercel van onze bestuurlijke organisaties ... Zij brengt het gezag in het bereik van de burger en de overheden nader tot de onderdanen ... De gemeenteraad bestaat uit een op nabuurschap gegronde belangengemeenschap. Deze belangengemeenschap verwekt een specifieke solidariteit die op haar beurt de behoefte aan een afzonderlijke bestuursorganisatie deed ontstaan. (De gemeente in Politica 1962).

Eenieder is er over akkoord dat de gemeente de bestuursvorm is waarbij een rechtstreeks, permanent en persoonlijk contact tussen overheid en bestuurder mogelijk is of zou moeten zijn. Dan rijst onmiddellijk de vraag "waar ligt de grens tot welke dit contact mogelijk is?" Wetenschappelijke studies in Frankrijk en Nederland hebben uitgewezen dat in steden met 30.000 en meer inwoners dit contact is weggevallen. Men zou er moeten toekomen om andere structuren te vinden die dit euvel op een degelijke manier zouden wegwerken. Op dit ogenblik zijn daarvoor nog geen officiële oplossingen gevonden. En dan komt men voor verschillende toestanden te staan. De oppervlakte en de bevolkingsdichtheid zijn criteria die van streek tot streek verschillen.

De nieuwe gemeenten mogen geen te grote oppervlakte beslaan, anders wordt het noodzakelijke menselijke contact bemoeilijkt. Het lijkt ons tevens aangewezen samenvoelingen te doen van gemeenten van dezelfde aard. Een rurale of semi-rurale gemeente bij een stedelijk centrum, zal een bestendige bron van wrijving zijn. Vooral een relatief kleine verspreide bevolkingsgroep wordt gevoegd bij een grotere stedelijke concentratie.

Op deze wijze zouden louter artificiële entiteiten worden tot stand gebracht waarbij de aangehechte woonkernen zich steeds als geminoriseerd zouden blijven aanzien. Enerzijds omwille van het contact met het bestuur en anderzijds om de tegenstelling tussen de oude dorpskern en het centraal stedelijk gebied.

Minister van Elslande zei hierover; "*Men moet kijken naar de realiteit. Een fusie moet niet om politieke redenen worden doorgevoerd, maar op een wetenschappelijke basis. Men moet immers met economische en sociologische factoren, maar ook met psychologische rekening houden. Om historische redenen gaan bepaalde gemeenten gewoonweg niet samen.*"

Minister Close (Gemeenteleven mei 1973): "*Mijns inziens moet die actie gevoerd worden in een algemeen perspectief met de noodzakelijke medewerking van de lokale besturen, zonder zich te laten meeslepen door al te theoretische schema's... Het tot stand te brengen werk is omvangrijk, ingewikkeld, kies en de toekomst zal er voor lang mee gemoeid zijn. Het is zaak zich te hoeden voor elke improvisatie en voor elke overhaasting, de ontplooiing in onze gemeenschappen van morgen, het grootste aantal mannen, vrouwen en kinderen is er de inzet van. Deze taak zal ik realistisch aanpakken.*"

Anderzijds zei Minister van Elslande: "*Grotere entiteiten zijn niet goedkoper en waarborgen geen betere administratie,*"

Hoewel men als realistisch zou vooropstellen als minimum bevolkingseenheden te bereiken tussen 5000 tot 10.000 inwoners, mag niet uit het oog verloren worden dat de concrete mogelijkheden niet alleen afhankelijk zijn van het aantal inwoners. De oppervlakte der gemeente en de economische, sociologische en psychologische gerichtheid der bevolking kunnen hieraan zekere perken stellen.

Jan Sels

Noten

¹ JAN SELS, 'Oud-Turnhout Fusies neen', onuitgegeven werk, 1989, 75 blz.

² Ondertussen bijna twintig jaar later is er wel opzoekingswerk verricht naar de oorsprong van Oud-Turnhout.

Zie : NICO ARTS, 'Een verkennend archeologisch onderzoek bij de Sint-Bavokerk te Oud-Turnhout; aanleiding, resultaten en aanbevelingen', Zand op de schop, Corsendonca Oud-Turnhout, 2000. blz. 63-68.

en RICA ANNAERT, 'Het middeleeuwse Oud-Turnhout op het spoor', Zand op de schop, Corsendonca Oud-Turnhout, 2000, blz. 69- 83.

Verder geven we u een citaat uit een krant van juli 1998. :

Ook de Nederlandse archeoloog Karel Leenders heeft in zijn doctoraatsthesis 'Van Turnhoutenvoorde tot Strienemonde' aangetoond met een oorkonde uit 1187 dat Turnhout eigenlijk een 'nieuw Turnhout' was, ontstaan en ontplooid nabij het hertogelijke kasteel. De naam Turnhout zou naar een toren van een slot verwijzen. Wim Van Hout, voorzitter van de Oud-Turnhoutse heemkundekring, heeft nu bewijsstukken die de kanunniken niet kenden. Er zijn ook nog de jarenlange opzoekingen van Iwein Coppieters die in oude gemeenteregisters is gedoken om eigendomsbewijzen te vinden.

"De kerkelijke overheid bracht graag mooie verhalen over de vroege missionering van heiligen als Lambertus en Willebrordus in de achtste eeuw" zegt stadsarchivaris Harry de Kok. *"Maar ze klopten niet. Ook het verhaal van kanunnik Jansen over de stichting van de nederzetting 'Turnichalt' – toren aan een groot bos in Turnhout – van de Franken is niet juist. Dat Oud-Turnhout een gehucht van Turnhout zou zijn geweest, ontstaan in de vijfde tot de zevende eeuw aan het kasteel, is ook niet juist. "De studie van Leenders is een mijlpaal"* bevestigt Marcel Gielis. *"Volgens hem was Sint-Bavo de oorspronkelijke parochiekerk van het oude Turnhout, ten laatste gesticht in de twaalfde eeuw. Van een Turnhoutse kerk kon geen sprake zijn. De huidige stadskern was in die tijd één groot bos. Waarschijnlijk begon het rooien in de twaalfde eeuw."*

"Kerken waren oorspronkelijk eigendom van de landheer", licht Marcel Gielis toe. *"Zij kozen zelf de pastoor voor hun kerk. Deze kerken noemen historici 'eigen kerk'. Ze werden dikwijls afgestaan aan kloosters. De*

kanunniken hadden moeite met de stelling dat profane heren de plak zwaaiden in de kerken."

Zo is te lezen in een oorkonde van 1187 dat edelman Gerard Van Duffel zijn goed (Oud-Turnhout) afstaat aan de Tempeliers, een orde van patersridders, berucht en befaamd tijdens de kruistochten.

Wanneer ontstond Turnhout dan wel? Met een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, uit het begin van de dertiende eeuw is er echt zekerheid. Zijn voorgangers, de graven van Leuven, werden al bezitters van Antwerpen, Den Bosch en ze palmde ook de Kempen in. Turnhout ontwikkelde zich snel rond het kasteel.

Over de vroegste geschiedenis van het kasteel is weinig geweten. Het is vermoedelijk verworven of gebouwd in de twaalfde eeuw. Het kasteel deed dienst als verblijf, verdediging en jachtslot. De later gebouwde kerk kreeg als patroonheilige Sint-Pieter, ook patroonheilige van Leuven.

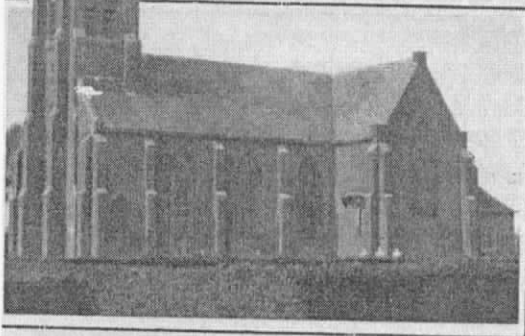
In Turnhout kwam een begijnhof, een gasthuis, allerlei economische activiteiten, in de veertiende eeuw vooral, en ook een nieuw kasteel. De parochie Oud-Turnhout kwam onder het gezag van de Sint-Pietersparochie. Dat zou eeuwen zo blijven.

Zo was het eens. De Steenweg op Turnhout. Links herberg "De Zwaan", thans bakkerij Van Mierlo. Rechts brouwerij "De Ster" van Meynendoncks

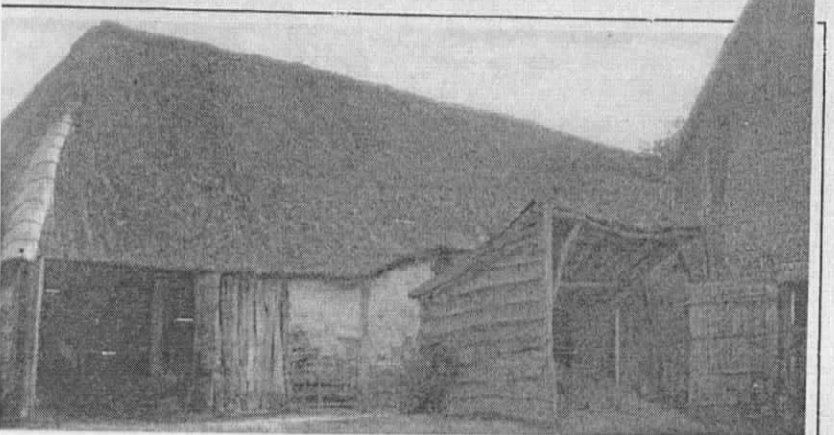

Boven : Een der typische hoeven te Schoonbroek, geklasseerd door de Kon. Commissie van Natuur- en Stedenschoon.

Nevens : De parochiekerk van St Job.

Onder : Een hoekje van bovenstaande hoeve.

Schoonbroek omstreeks 1930 (Uit Oud-Turnhout een geschiedkundige schets).

Sconebruc

een verhaal van het Kempens dorpje

Inleiding

Dat in onze samenleving geschreven documenten een uitzonderlijk belang hebben, zal wel niemand ontkennen. Het lijkt er zelfs op dat dit gegeven zo diep in onze cultuur zit ingebed, dat de papieren realiteit vernauwd wordt tot de énige realiteit.

Voor enkele jaren was het erg populair om millenniumfeesten te organiseren naar aanleiding van de oudste neergeschreven vermelding. U herinnert het zich nog wel: Baarle(-Hertog), Westerlo, Hulshout... vierden met de nodige luister hun "1000-jarig" bestaan. Of de eerste oorkondes ook effectief echt waren, was zelfs van bijkomende aard: als er maar een reden tot feesten was!

De eerste geschreven vermelding van Schoonbroek is een van de oudste van de streek: *op 19 april 1164 schonken Koenraad van Kiesegem, zijn echtgenote Godehilt en hun zonen Walter en Anselmus eigengoed te Lichtaart en Schoonbroek aan de abdij van Tongerlo*¹. Het feit dat de schenking aan de abdij van Tongerlo gebeurde, zorgde ervoor dat deze documenten een van de oudste uit de streek is. Immers, de archieven van de kerkelijke instellingen hebben de vele gebeurtenissen van het afgelopen millennium het best overleefd.

¹ ERENS, M.A., *De oorkonden der Abdij Tongerlo*, 1948, St. Norbertusdrukkerij, Tongerlo, nr. 19 p. 30-31.

zie ook: HOUT, van, W., *De Commanderie van Ter Braeke; Het grondbezit van de Tempeliers en nadien de Orde van Malta in Oud-Turnhout: de Commanderie van Ter Braecke, dit Chantraine*", in *Oud-Turnhout en zijn verleden*, deel 4, 1997, Corsendonca, Oud-Turnhout, p. 5-56.

Uiteraard is Schoonbroek ouder, evenals andere dorpen en gehuchten in de regio. Archeologisch onderzoek in de streek heeft dat meermaals aangetoond².

Nochtans blijven geschreven bronnen uiterst belangrijk voor het bestuderen van het verleden. Nadat de documenten kritisch onderzocht zijn, worden ze immers de belangrijkste bouwstenen voor de geschiedenis.

Helaas is de zorg voor de historische documenten niet altijd even groot geweest. Vaak heeft ongeïnteresseerdheid en onwetendheid er voor gezorgd dat unieke documenten verdwenen: *even die oude rommel oprommelen...*

Bepaalde initiatieven zijn daarom van een enorm belang. Zo is het initiatief van Kardinaal Goossens³ uit 1898 bijzonder interessant. In een omzendbrief van 12 april van dat jaar droeg de kardinaal de geestelijken op om de geschiedenis van hun parochie of klooster te schrijven aan de hand van de op dat moment nog aanwezige archieven op pastorijen en in de kloosters. De resultaten ervan werden opgeslagen in het kathedraalarchief van Antwerpen, dat voor enkele jaren in het UFSIA werd ondergebracht.

² BASTIAENS, J. (red.) *Zand op de schop, een archeologische kijk op de Kempen*, 2000, Corsendonca, Oud-Turnhout, 110 p.

³ NIEUWENHUIZEN, van den, J., *De archieven van het Bisdom Antwerpen (1559-1801) in het Diocesaan en kathedraalarchief*, s.d., Antwerpen, p. 25-26.

Onder de benaming "*Oud-Turnhout*" wordt er een handschrift van 36 bladzijden bewaard, van de hand van pastoor Adrianus Willemsen⁴.

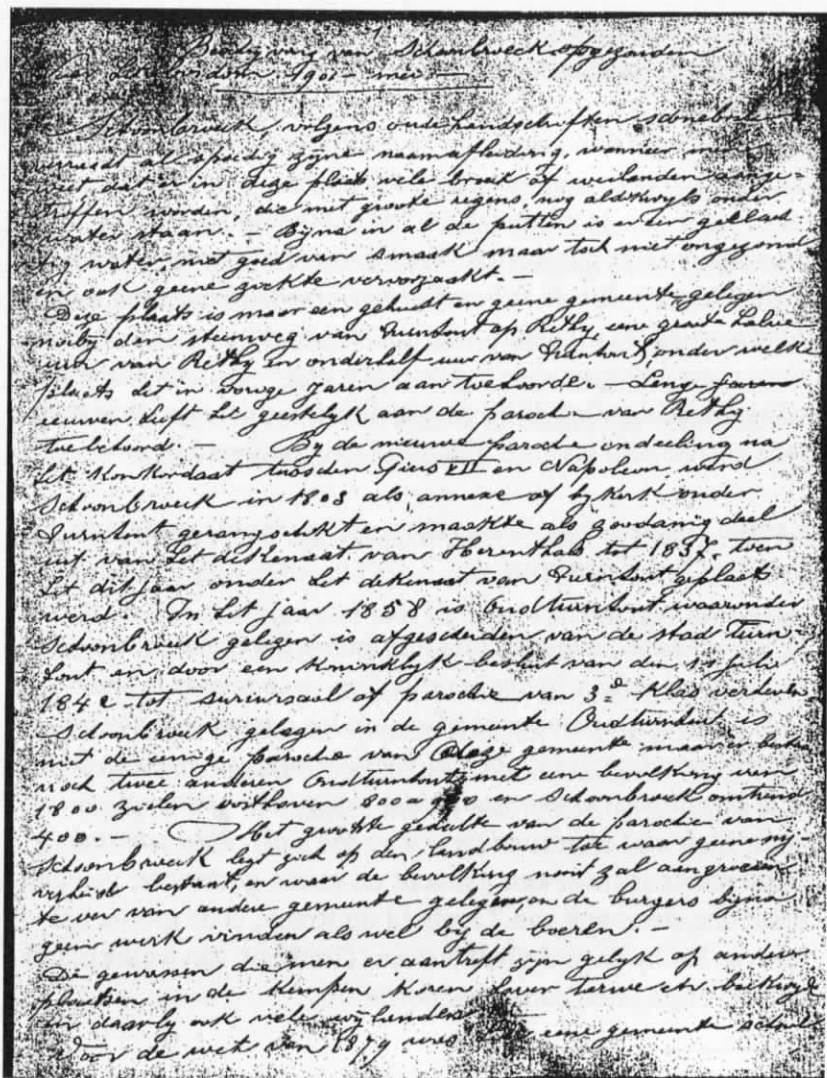
Blijkbaar is dit document niet zo gekend want na verschillende navragen, bleek men wel van het bestaan op de hoogte, maar niet zozeer van de inhoud. Vandaar dat het nuttig lijkt om deze bron integraal te publiceren. ***Toch zouden wij er de nadruk op willen leggen dat de inhoud ervan erg kritisch moet benaderd worden!!*** De pastoor was immers geen historicus en heeft soms eigen interpretaties aan bronnen gegeven. Naar alle waarschijnlijkheid zullen de bronvermelding er juist zijn, de historische correctheid ervan is niet altijd gegarandeerd.

Eenige regelen over Schoonbroeck, parochie onder de gemeente Oud-Turnhout

Schoonbroeck, volgens oude handschriften Schonebruc, ver-raadt al spoedig zijne naamasleiding, wanneer men weet dat er in deze plaats vele broek of weilanden aangetroffen worden, die met groote regens, nog aldikwijls onder water staan. Bijna in al de putten is er een geelachtig water, niet goed van smaak, maar toch niet ongezond en ook geene ziekten veroorzaakt.

Deze plaats is maar een gehucht en geene gemeente, gelegen nabij den steenweg van Turnhout op Rethy, eene groote halve uur van Rethy en onderhalf uur van Turnhout, aan welke plaats het in vorige jaren aantoebehoorde.

⁴ Pastoor Willemsen, °Ravels, 23 juni 1848, gewijd op 11 juni 1881, pastoor van Schoonbroek op 22 maart 1890 en overleden op 8 september 1909. (Bron: MAERIEN, J., *Album Pastorum, Lijsten van de Dekens, Pastoors en Kapelanen (1801-1981) van het Bisdom Antwerpen*, 1982, eigen beheer, Antwerpen, p. 110).

Het handschrift van pastoor Adrianus Willemsen

Bij de nieuwe parochie indeeling na het Konkordaat tusschen Pius VII en Napoleon werd Schoonbroeck in 1803 als annexie of bijkerk onder Turnhout gerangschikt en maakte als zoodanig deel uit van het dekenaat van Herenthals tot 1837, toen het dit jaar onder het dekenaat van Turnhout geplaatst werd.

In het jaar 1858 is Oud-Turnhout waaronder Schoonbroeck gelegen is, afgescheiden van de stad Turnhout en door een Koninklijk Besluit van den 11 juli 1842 tot succursaal of parochie van de 3de klas verheven.

Schoonbroeck gelegen in de gemeente Oud-Turnhout is niet de eenige parochie, van deze gemeente maar er bestaan noch twee anderen. Oud-Turnhout met eene bevolking van 1.800 zielen, Oosthoven 800 à 900 en Schoonbroeck omtrent 400. Het grootste gedeelte van de parochie van Schoonbroeck legt zich op den landbouw toe waar geene nijverheid bestaat, en waar de bevolking nooit zal aangroeien te ver van andere gemeenten gelegen, en de burgers bijna geen werk vinden als wel bij de boeren.

De gewassen die men er aantreft zijn gelijk op andere plaatsen in de Kempen koren, haver, tarwe en boekwilde en daarbij ook vele wijlanden. Voor de wet van 1879 was hier eene gemeente school. De onderwijzer er van was Mijnheer Stokkeyr, en is in de wet van 1879 gebleven met de toelating van het bisdom, hij was reeds zeer oud, en konde ook niets anders meer beginnen. Dan is hier eene Katholieke school opgericht door bij drage van de inwoners en van den Heer Glenisson van Turnhout, op wiens zoon nu noch het gebouw staat.

Na het overlijden van den heer Stokkeyr is door de toelating der gemeente, de Katholieke school in gemeente lokaal gegaan om dat het beter geschikt was en de meester er ook een huis bij heeft.

Mijnheer Vanderveken is van de wet van 1879 onderwijzer en Koster der Kerk, maar over eenige jaren is het gelijk Oudturnhout gemeente school geworden.

De bevolking van de school is gewoonlijk rond de 70 leerlingen, dit getal leerlingen jongens en meisjes zamen genomen, is in evenredigheid van de bevolking zeer groot, omdat er noch een gehucht van 135 zielen Rode, maar 20 minuten afgelegen, geestelijk onder de parochie Oudturnhout, behoord, waar het eene uur is afgelegen, hier ook naar de school en Catechismus komen, en ook met allen naar de kerk.

Deze inwoners hadden ook het verlangen uitgedrukt van ook geestelijk onder Schoonbroeck te komen, bij het overlijden van hunnen vroegeren pastoor. Deze aanvraag is verworpen geworden het zoude voor deze inwoners een groot gemak geweest zijn.

Over kapel en bedienaars

Het is in het jaar 1476 dat er in Schoonbroeck eene kapel is opgetrokken en toegeweid aan den H. Job als patroon van Schoonbroeck; volgens oorspronkelijke manuscripten werd voornoemde heilige reeds veertig jaren vroeger als de beschermer dezer plaats vereerd Tot staving dezer mededeeling dient het volgende uittreksel aan drie originele handschriften van 1436 ontleend.

Deze documenten dragen tot titel (hier volghen die scepenbrieffen metter rengenoten (renten) geleght onder die parochie totter Happert (Hapert in Noord-Brabant) aangaande beneficie van Sint Jobs tot Sconebruc jaarlijks III mudden rogge verscheyne totter lichtemisse.

Volgens den eersten akt is de rente afgeworpen uit een land geheeten Valenberg onder Hapert, erfelijk gegeven den 23 januarii 1436 door Magaretha Augustijns.

In den tweeden akt door Jan Peeters, uit een land den Hoogakker den 11 Maart 1439 jaarlijks een mud koren. Het graan moest gemeten worden met de maat van Eersel, door wien schepenen voornoemde bewijzen opgesteld en gewaarborgd zijn het zegel als randschrift dezer woorden voeren sigillum scabinorum in Eersele, dat is de zegel der schepenen van Eersel. In 1655 gaf voernoemde Valenberg drie gulden. Uit de ingezetenen van Schoonbroeck werden er jaarlijks eenige uitgekozen, met goedkeuring van den pastoor van Rethy om de stoffelijke belangen der Kapel te verzorgen en die daarom kapelmeesters in de archieven genoemd worden: jaarlijks moesten zij van de inkomen en uitgaven een verslag doen aan den laatsgenoemden pastoor. Het geestelijk bestuur was reeds vroegtijdig aan de Kanoniken van Corsendonck grootendeels toevertrouwd, onder het hoofdgebied van de herder van Rethy, die met het patroonfeest St. Job en nog op eenige andere dagen er mis kwam lezen.

In 1562 den 4de juni had Petrus Mertens, volgens anderen Martin omtrent 8 jaren de Jobs kapel bediend, wier beneficien drij missen vorderde en elf mudden rogge opleverde.

In 1566 ontving Clausen voor de mis en Franssen voor het preken met S. Job elk 3½ stuiver: het offer beliep 25 stuivers en 195 eieren voor Corsendonck.

De inkomen van het geheele jaar bedroegen 55 en de uitgaven 53 stuivers.

Voor het jaar 1565 zal er in Schoonbroeck maar eene kleine kapel bestaan hebben, waar weinig mis gelezen werd, maar dit jaar is er eene nieuwe opgereg. Zoo als men in de brieven viend, met de toestemming van den Hoog Eerwaarde Heer Gerardus a Graefbeek, bisschop van Luik.

Dezen bisschop voldeed aan het verzoek door Joannes Hasselmans, Andreas Moesmans en Joannes Van Reusel inwoners van Schoonbroeck uit den naam van geheel de ge-

meente van Schoonbroeck om wekelijks te hebben een mise (zonder den dag te bepalen) te doen door eenen wereldlijken priester, ook word toegestaan, dat in de kapel zal wezen een doopvonde om te doopen, en dat aldaar zal mogen bewaart worden de H. Olie om het H. Olyssel te bedienen nogtans met de toestemming van den Eerw. Heer Adrianus Vandenschroef, rector van de parochiale kerk van Arendonck, dit alles op voorwaarde dat de inwoners van Schoonbroeck de kapel zullen onderhouden.

Deze kapel is dit jaar 1565 ook geconsacreert den 1 september voor den middag als ook het Kerkhof door den Vader Gregorius Wilhelmus van het orde der predikheeren, en door de gratie van den Apostelijken streel (?) bisschop ... en door zijne hoogwaardigheid a Graefbeeck bisschop van Luik tot meerder eer voor den Almachtigen God en van de Heilige moeder Gods en de H. man Job. In het jaar 1612 den 20 januarii is den grooten altaar ter gelegenheid van het bezoek dezer kapel door zijne hoogwaardigheid Gisbert bisschop van 's Hertogenbosch ter eere van de H. Maagd Maria gekonsakreert.

Het is in deze kapel dat de kloosterlingen van Corsendonck meer dan 200 jaar den dienst kwamen doen, in de fondatien wordt er gesproken van eene donderdagsche, op zon en heilige dagen, op de dynsdagen en zaterdagen. In het jaar 1682 was het inkomen der kapel 176; 15½ en de uitgaven 156 gulden en 9 stuivers.

De uitgaven voor de heeren van Corsendonck die de kapel moest doen, gelijk men in de rekeningen kan zien, is niet altijd de zelfde geweest., maar van het jaar 1703 ontvang Guilielmus Cranenburg jaarlijks 110 gulden voor 4 wekelijkse missen, zoo is het gebleven tot dat deze paters Augustijnen uit hun klooster verjaagt zijn door Josph II oosterijke koning waar door Belgien ook bestierd werd.

De twee laatste Heeren van Corsendonck die reeds verjaagt waren, zijn Franciscus l'Heureux en Joannes Gerardus Molenbergs, die in Schoonbroeck gewoont hebben.

Dezen Molenbergs is van Casterle van geborte en gedurende 33 jaren vicarus residens in Schoonbroeck geweest te zijn daar den 21 maart 1836 in den ouderdom van 76 jaren overleden en door Henricus Dubbon, deken van Gheel den 24 meert te Schoonbroeck begraven. Dit zelfde jaar den 28 juni 1836 is benoemd Vitalis Brems geboren te Wolfsdonk nabij Averbode, geeft in 1865 zijn ontslag en is den 1 juni 1872 te Merxplas overleden.

In het jaar 1866 den 5 januarii Joannes Gerardus Josephus Vanoirschot, geboren den 2 meert 1803 te Turnhout, geeft in 1872 zijn ontslag en verwisselt den 12 juli 1878 te Turnhout het tijdelijke met het eeuwige.

In het jaar 1872 den 16 maart Felix Franciscus Antonius Bongaerts genoemd, geboren te Rethy 7 november 1824, priester gewijd te Mechelen, 21 december 1850 onderpastoor gewijd te Langdorp 28 maart 1851, den 24 mei 1855 te Desschel onderpastoor, gaat den 24 april 1858 in de zelfde hoedanigheid naar Rethy tot dat hij den 16 maart 1872 pastoor te Schoonbroeck wordt, waar hij in het jaar 1889 zijn ontslag geeft en 3 mei 1893 te Turnhout overleden.

Na dit ontslag geven van den Eerwaarde Heer Bongaerts in augustus 1889 heeft de Eerwaarde Heer Josephus Maria Ludovicus Antonius Truyens onderpastoor van Arendonck tot 22 maart 1890 als deservator den dienst te Schoonbroeck komen doen. Truyens was te Turnhout geboren 23 september 1858, priester geweit 19 mei 1883, onderpastoor te Arendonck 10 september 1883.

In het jaar 1890 den 22 maart is benoemd Adrianus Willemsen, geboren te Raevels den 23 juni 1848, priester geweid, den 11 juni 1881 onderpastoor te Minderhout den 19 juli 1881, onderpastoor te Casterle den 18 augustus 1887 en pastoor te Schoonbroeck den 22 maart 1890.

In de papieren die er te Schoonbroeck berusten is er geene spraak meer van noch eene andere kapel, maar in het begin van verlede eeuw rond 1825 was het plafon en het dak versleten waarvoor pater Molenberghs ook toe gebruikt heeft eene gestorte som van zekeren De Bock die beliep tot 410 gulden voor jaarlijks 6 missen te lezen en na de dood van den laatsten weldoener 8 missen 2 voor ieder der vier broeders.

Daar het kapitaal verwerkt is geworden aan de voorgaande kapel, is nu den last aan het kerk fabriek gebleven, van jaarlijks 8 missen, te laten lezen met het stipendium van 2 francs voor iedere mis door het bisdom vastgesteld.

Bouwing van de tegenwoordige kerk op twee tijdstippen en later den toren te Schoonbroeck.

Den 4den april 1850 besloot de kerkraad overwegende de slechten en gedeeltelijken bouwvalligen staat der kapel, dat er eene groote verbetering aan de kapel moest geschieden, om de inwoners van alle gevaar te bevrijden en hun tevens voor regen en wind, gedurende de kerkelijke diensten, te behoeden. Het zoude reeds lang noodig geweest zijn, die verbetering en vergrooting te doen maar uit hoofde, dat men tot heden daar geene gelden konde beschikken, heeft men tot heden daar geene beslissing over genomen. Overwegende dat men om alle ongelukken te voorkomen, en om de gezondheid der parochianen zoo veel mogelijk te beveiligen als mede om hun eene behoorlijke plaats tot het volbrengen hunner Christelijke plichten, het hoogdringend is geworden, dat men hier in voorziet, ende me-

dewerking van de stad Turnhout en het gouvernement, tot het uitvoeren der verbetering en de vergrooting der kapel inwerpt. Gezien het verslag en de oppervlakkige opgaaf der kosten door den provincialen bouwmeester deswegens gegeven. Besluiten eenstemming.

1. van aan de geestelijke en wereldlijke bevoegde overheid, de bemachtiging te vragen, om de bedoelde verbetering en vergrooting te mogen uitvoeren in den zin zoo als den provincialen bouwmeester het geraadzaam zal oordeelen.
2. van voor deze werken, betalen de vervoerkosten voor de bouwmaterialen, maar aangezien den droevigen beperkten staat van zijne financiën eene som van 2.000 franken te zullen dragen.
3. van de stedelijke regering en het staatsbestuur te aanzoecken van aan de andere kosten te voorzien.

Een gedeelte van de tegenwoordige kerk, is dan voltrokken in het jaar 1851 dat den beuk uitmaakt tot aan de kruiskoor, waar men een stuk van de oude kapel had gelaten voor koor dienende, dat ook maar in slechten staat was.

Om later er eenen toren te kunnen opzetten heeft men van de fondamente tot bijna aan het dak noch al met dikke muren opgetrokken.

Het tweede gedeelte kruis koor presbyterium etc. is opgetrokken in het jaar 1861.

Een groote blauwe steen, gemetseld in het zuidelijken buitenmuur van het konssist der kerk vertoont dit gebeiteld opschrift

Hoc templum aedificatum est
Gubertinore Teichmans
Oratore van Der Bekenpasteel
me pastore V. Brems
Achitectibus

G. Grep et Vancastel
annis 1851 – 1861

Uit dit opschrift blijkt dan Schoonbroeck in 1851 nog onder Turnhout behoorde en te dientijde Teichman gouverneur der provincie was en in 1861 onder Oudturnhout, waar toen Vanderken Pasteel voor de stoffelijke belangen aan het hoofd stond. In al deze bouwen heeft het kerkfabriek van Schoonbroeck iederen keer leeningen moeten doen, en ook bij de inwoners rond moeten gaan van Schoonbroeck, Oudturnhout en Arendonck om hare bijdragen te kunnen doen. Ook hebben de inwoenrs van Schoonbroeck veel de vervoertkosten gedaan, om het aandeel der kerk te verminderen.

De tegenwoordige kerk is maar van eenen beuk in den vorm van een latijns kruis.

Den toren is eerst in 1875 voltrokken onder den pastoors Bongaerts waar de kerkfabriek ook voor het derde is tusschen gekomen 3.266 francs. Om dit geld te bekomen heeft de kerke-raad te toelating bekomen eene aflegging van eene rente van de gemeente van Rethy ter weerde van 1.222 franken, ten 2de door eene naamlooze gift van 800 franken die de pastoor tot beschikking heeft.

Ten 3de door eene som van 1.244 francs op leening te nemen aan 3 ½ ten % van de heeren Bongaerts, Wagemans en Wens, leden van de kerkenraad, welke voormelde som, het kerkfabriek jaarlijks, volgens vermogen bij gedeelte zal kunnen afleggen door bezuinigen aan te wenden.

Klokken in den toren.

In den toren ziet men eene oude en eene nieuwe klok. De oude klok, afkomstig van de Priorij van Corsendonck, is door Delhuvette in 1824 tegen 16 stuivers (zij weegt 324 ponden)

verkocht aan Pater Molenbergs, alhier vicarius residens en voor heen religieus van Corsendonk. Deze klok in in 1669 door Bartholomeus Corthals gegoten toen Christianus Brouwen Prior en Henricus Vloers Procureur was, gelijk het opschrift luidt.

Bartholomeus Cauthals me fudit
anno Domine 1669
op den anderen kant leest men
P(ater) Christianus de Brouwer prior
P(ater) Henricus Vloers Procurator

Verder aanschouwt men nog een schoon Mariabeeld met het heilig kind, dit is het wapen van Corsendonck en eindelijk een wapen op zegel. De toon van deze klok is Do dicse De nieuwe klok weegt 390 kilogrammen in 1877 is zij te Leuven bij Severius van Aerschot gegoten en den 28 augustus van dit jaar in Schoonbroeck in gezegend. De prijs per kilogram was 3,85 francs en met de toebehoorsels en langen korte zij 1829,75 francs, den toon van deze klok is fa oud orgeltoon (Voor deze klok te betalen heeft men op de parochie omtrend 900 franken voor ingeschreven en de familie Glenisson heeft er ook een deel ingegeven.

Het volgende leest men op deze klok.

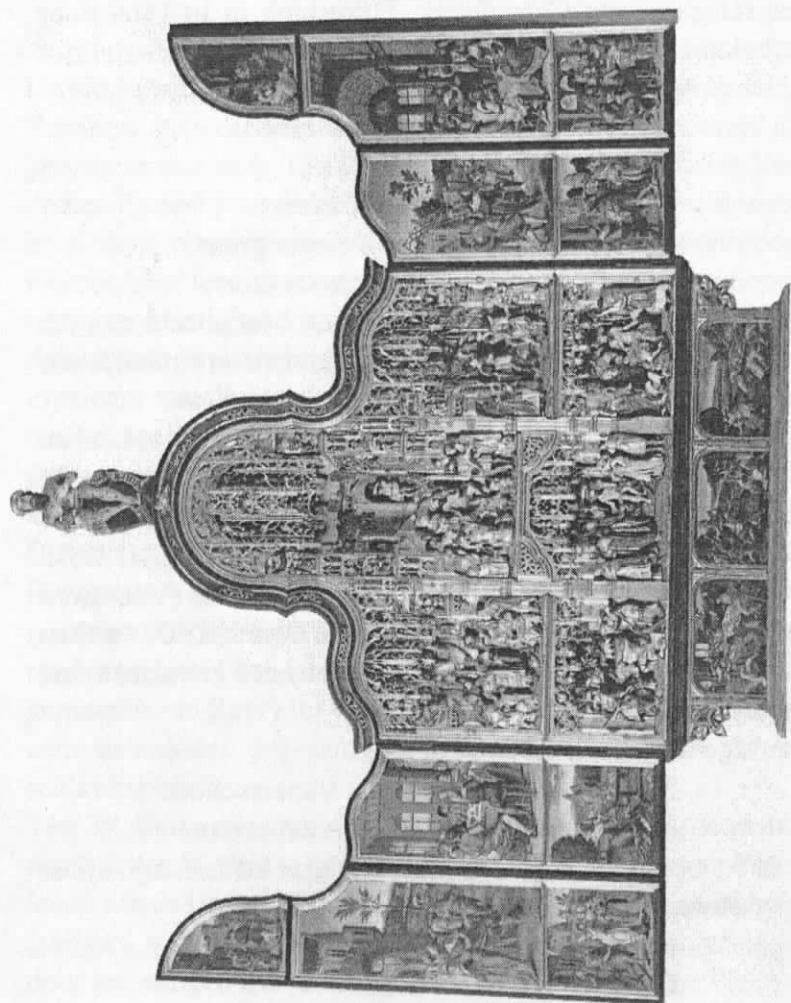
Me fudit Lovanii Severius Vanaerschodt
Susceperunt donates Glenisson et uxor

Op de tegenzijde is de H. Job, patroon dezer kerk, in zijn lijden voorgesteld, ten slotte leest men

H I C Laeta Vel Maesta Deo
C Langar eX noVa tIrrI

met andere woorden

Ter eere van den goeden God
zal ik uit Schoonbroecks nieuwen toren
Het droevig en blijde lot
Met zilver stemme laten horen.

Het Retabel in de Sint-Job kerk van Schoonbroek

Meubelen der kerk.

Het bij zonderste is den altaar van S. Job, dit is een retabel, een allermerkwaardigst meesterstuk is volgens deskundigen in de 15 eeuw vervaardigd.

De sluier is noch niet opgeheven om den kunstenaar van het retabel van Schoonbroeck te leeren kennen, ook blijft de plaats nog verdolen, waaruit dit meesterstuk herwaarts gebracht is.

Waarschijnlijk is het afkomstig uit Noordbrabant ten tijde der Geuzen, zoo zeer beproefd land, en naar hier gebracht, ten-einde het tegen de beeldstormerij en andere vandalisme te vrij-maken.

Oude menschen hebben mij verteld dat het gekomen is uit het seminarie van 's Hertogenbosch, waar men toch niet weet dat zij daar ooit van in bezit zijn geweest. In het jaar 1864 is dezen Gottische altaar in Turnhout hersteld geworden door de Heeren Peeters beeldhouwer en Volders, vergulder, onder het toezicht der Kommissie der monumenten van de Heeren Leroy, Verlinden en Troij. De onkosten die beliepen 2.695 franken. Deze zijn gegeven door de provincie en den staat. Het kerkfabriek van Schoonbroeck heeft maar 200 francs gegeven en de gemeente is van alle tusschenkoming ontslagen geworden, daar zij in de onmogelijkheid waren van tusschen te komen.

De levensloop van den H. Job, zoo wel zijn voor als tegen-spoed, zijn er bij wijze eener triptype of in drie hoofdafereelen voorgesteld, gedeeltelijk door een talentvol penseel voorgesteld, gedeeltelijk door een talentvol penseel geschilderd, gedeeltelijk gebeeld door eenen kunstelijken beitel in ogivalen stijl. Nevenstaande schets stelt het retabel geopend voor gelijk het op de voornaamste feestdagen des jaars voor het publiek in het zuidelijk transsept der kerk de altaartombe ten zien is.

In de nummers 1 tot 5 op het inwendige der deur heeft het penseel van zeer ervaren meester uit de XV eeuw de gedeeltelijke levensloop van Job in keurige schilderij afgemaald.

1. Verbeeld den H man Job te midden zijner rijkdommen als ook zijne gastvrijheid. Hij noodigd vreemdelingen uit.
2. Is hij gezeten voor een paleis of poort, beoordeeld de zaken die hem voorgesteld worden.
3. Is hij omgeven van zijne vrouw en kinderen. Hij had zeven zonen en drie dochters.
4. Zijne kinderen door den band van liefde en vrede verbonden, zijn hier aan maaltijd neergezeten.
5. Job draagt God offeranden op voor zijne kinderen indien zij den Heer soms zouden vergramd hebben.

Dit retabel is hoog 2 meters 60 centimeters en met opengeslagen deuren 3,07 breed. Oogopslag op het geopend retabel in de kerk van Schoonbroeck.

De voorstellingen 6, 7, 11, 12, 13, 14 zijn in een gothiek met eene verwonderlijke fijnheid en zuivere uitvoering uit hout vervaardigd, zoo dat deze beeldhoudkunst de oogen van deskundigen aan zich vast hecht en als betoovert. De gemoetsaandoeningen zijn op de gezichten der talrijke beelden door beitel en penseel naar de natuur neergelegd.

Dit alles is rijk verguld en gepolychromeerd.

Het middel hoofdafereel verbeeld het volgende.

6. De duivel begint hier den H. man Job te kwellen, waar de duivel word afgebeeld met voeten als arendpooten en handen als ossen pooten.
7. Rampen vallen op Job neer: de Sabeers rooven zijne kudden, dooden vele van zijne bedienden.

8. De kinderen van Job aan den maaltijd neergezeten worden onder een instortend huis begraven.
 9. Schapen, kameelen van Job worden weggevoerd door Chaldeërs: zijne dienstboden gedood.
 10. Een hemelvuur verslindt zijne goederen en overgebleven kudde.
 11. Job draagt aan God offeranden op om Hem te midden zijnen plagen te verzoenen.
 12. De duivel slaat Job met zweren van af het hoofd tot aan de voeten. Job op een mesthoop gezeten en met zweren overdekt, wordt door zijne vrouw beschimpt. Drie vrienden Eliphez, Baldal en Sophar komen hem bezoeken en willen hem eindelijk overreden, dat hij door God gekastijd wordt om eene misdaad, waardoor zij in plaats van hem te troosten, zijn lijden nog vermeerderen.
 13. De vrouw van Job op haren man niets kunnende winnen, tracht hem eindelijk over te halen om God te vervloeken, en verlaat hem in zijne ellende.
 14. Job bidt voor zijne vrienden, die over Gods rechtvaardigheid en wijsheid slecht gesproken hadden: zij offeren nu rammen en stieren en vragen de tusschen komst van Job. Men vind hier en daar noch kleine gebeeldhoude tafereelen van 2 personen waar Job op den mesthoop gezeten met God spreekt, op eene andere plaats met zijne vrouw, met den duivel die met een stuk podscherf de zweren schijnt af te kraben Op eene andere plaats spreekt den duivel onder de gedaante van eenen draak met God en bekomt de toelating om de H. man te beproeven.
- Tweede deur op de binnenzijde
15. Job ontvangt van zijne vrienden giften.
 16. Zijne woonplaats vroeger door eenen stormwind neergeworpen, wordt nu opgebouwd.

17. Hij wordt wederom met zeven zonen en drij dochters gezegend.
18. Job weder in zijne rijkdommen hersteld, is gezeten voor zijn paleis, waar hij als rechter de zaken beoordeeld die hem worden voorgesteld.
19. Job op zijn sterfbed, gezegend en omgeven van een nakomelingschap tot den vierden graad.

Op den buiten kant der twee deuren van het retabel zijn nog vier beelden geschilderd.

St. Jan de dooper. Dan de zaligmaker, vervolgens de profeet Job en het vierde is waarschijnlijk een der voorouders van den H. Job, of wel de H. Antonius apt.

Op de bovenste dezer deuren aanschouwt men de HH. Georgius, en Martinus beiden te paard.

Men vind er noch een heel fraai uitgewerkt preekgestoelte niet over een komende met den steil der kerk, dit is afkomstig uit de Gummarus kerk van Lier. Er bestaat ook eene oude doopvond, die door vele bewondert is. Waarschijnlijk noch die men in de kapel geplaatst heeft na het opbouwen in het jaar 1565.

Onder het groot altaar vond men eene tombe voorstellende Jezus in het graf: Magdalena aan het voedeinde, Maria aan de zijde van Jezus neer gekniel en aan het hoofd van Jezus een engel. Deze tombe is afkomstig uit de kapel van het klein seminarie van Mechelen.

Aan beide kanten van het hoog altaar ziet men twee noch al wel geschilderde ramen. Eenen groep personen wordt afgebeeld. De eene verbeeld de H. Felix de Vallois als afkoper der slaven, daar van omringd, als ook enen tekst is daar geplaatst als gift van den ouden pastoor Bongaarts. Op de andere ziet men den propheet Job op eenen mesthoop gezeten, omringt van zijne vrienden. Dit is eene onbekende gift.

Sedert eenige jaren is de kerk van binnen door den tegenwoordigen pastoor A. Willemsen veel versiert geworden. Er zijn vele nieuwe beelden in gekomen, eenen nieuwen kruisweg, eenen altaar, van onze L. Vrouw met een beeld dat nu geschilderd is, afkomende uit de abdij van Corsendonk en volgens gezegde daar eerst als mirakuleus vereerd werd. Daarbij is geheel de kerk door mijnheer Verstijlen, schilder van Herenthals gepolychromeerd.

Toelating van doopen, begraven en trouwen.

Van het jaar 1565 is er eene doopvond opgericht en naar alle waarschijnlijkheid hebben de kinderen van Schoonbroeck, hier het H. Doopsel van dien tijd af ontvangen, en van het jaar 1692 de toelating van op het kerkhof dat in 1565 geweid is geworden om te begraven, maar deze boeken bestaan niet meer, maar zijn op de volgende wijze verbrand.

Zoo als Pater Molenbergh op den 29 december 1824 heeft geschreven, achtergelaten.

Wanneer ik gisteren avond om half 8 mijne metten begon te lezen, gedaan hebbende, was ik aan de tafel ingeslapen, ter oorzaken dat ik 3 weken niet meer heb kunnen slapen, omdat mijn neef bij mij doodelijk ziek lag. Maar nu ontwaakt zijnde is mijn brevier, 2 andere boeken en de register van de gedoopten en van de overledenen geheel verbrand. Ik weet zelfs niet of ik van zelfs of van de waarmte waker geworden ben.

De keers moet omgevallen zijn. Dezen Molenberghs vraagt raad aan den Eerwaarde Heer Deken wat hij moet doen.

Bij de toelating van begrafenissen was het vastgesteld dat de onkosten der begrafenissen zouden betaelt worden 5 gulden en dat er ten minste aan den altaar 2 keersen zouden branden die aan de kapel moesten blijven: van deze 5 guldens moest er eenen gulden gegeven worden aan de parochiale kerk van Rethy waar-

van de kapel van Schoonbroeck in dien tijd van afhing. Voor de lijken die in de kapel begraven werden waren de onkosten en reesten omtrent het dubbel. Deze reesten waren door de kapelmeesters vermeerderd en den 21 september 1767 vraagt zijne hoogwaardigheid de bisschop van Antwerpen naar de oorzaak: waarom men tegenwoordig 31 stuivers meer moest betalen boven het licht en waarom men omtrent 4 jaar geweigerd heeft eenen gulden aan de parochie kerk van Rethy voor ieder lijk te betalen.

Geteekend Th. Oomen, secretaris van het bisdom van Antwerpen.

De toelating om het huwelijk in te zegenen is maar aan den deservitor van Schoonbroeck gegeven den 18 juli 1836, wanneer dit voor de eerste maal heeft plaats gehad, van te voren wierd dit altijd gedaan in de groote kerk van Turnhout, waar in de inwoners van Schoonbroeck zich toe moesten begeven onder half uur van hier gelegen.

Bouwing van de pastorij in Schoonbroeck.

In het jaar 1838 doet de kerkeraad aan de stad Turnhout de volgende voorstelling: Dat het meer als noodzakelijk is maatregelen te nemen ten einde den Eerw. Heer pastoor van behoorlijke wooning te voorzien, dat het tegenwoordig pastoreel huis niet goed is voor zijne bestemming, maar dat het voordeelig in school en onderwijzers wooning zoude kunnen veranderd worden, daar de tegenwoordige school, niet meer kan gebruikt noch herstelt worden zoo zeer is zij hervallen

1. Dat om te kosten te dekken dat men het tegenwoordig school lokaal met woon zoude kunnen verkocht worden.
2. Dat het kerk fabriek de noodige en geschikte bouwplaats zoude kunnen bezorgen tot aanleggen der nieuwe pastorij.
3. Dat de ondergeteekende alle de kar vrachten zoo tot den

aanvoer van bouwstoffen tot de bouwing der nieuwe pastorij noodzakelijk gratis verzekeren.

4. Dat volgens de begrooting van Joannes Mertens, timmerman van Turnhout, de koste van de nieuwe pastorij zonder den grond, omtrent 4.500 francs zouden belooopen.

Maar uit het geen nu volgt is het zeker dat de tegenwoordige pastorij die noch altijd dezelfde is in 1841 gebouwd aan het kerkfabriek toebehoort met zekeren last.

Als leden van het kerkfabriek van Schoonbroeck onder Turnhout hebben wij de eer u te melden daat er over een is gekomen dat er te Schoonbroeck op grond aan de kerk toebehoorende, eene nieuwe pastorij ten kosten der stad zoude gebouwd worden, en dat het huis tegenwoordig voor wooning van den Heer pastoor dienende, aan de stad zoude worden afgestaan, om tot school te worden ingericht. Het nieuw gebouw tot pastorij huis bestemt en omtrent voltrokken zijnde, zoo is het noodig eene overeenkomst in regel te brengen.

Ten gevolge zijn wij zoo vrij aan u Heeren een overeenkomen van akt van ruiling te laten geworden, met verzoek van het zelve te willen onderzoeken, wij van onzen kant zijn bereid het zelve te teekenen zoo haast wij daartoe zullen aanzocht worden.

Het huis aan de stad afgestaan wordende, hoort toe aan den Heer Augustinus Verherbruggen, huidevetter, woonende te Turnhout, doch dezen heer wil dit huis aan het kerkfabriek van Schoonbroeck geven onder levende.

Alleenlijk onder voorwaarde van jaarlijks te doen lezen 24 zielmissen voor de familie Moons, als noch zal het kerkfabriek gebonden zijn van jaarlijks noch voor eene som van 9 franken drijven zestig centiemen missen te doen lezen.

Het kerkfabriek zal het zelve huis daarvan doen ontlasten en er voor instaan. De heer Augustinus Verherbruggen verklaart toe te stemmen in deze verandering van hypotheek en de goedkeuring te vragen ten kantoore der hypotheeken te Turnhout. De geveer heeft deze huizing verkregen van de vrouw Anna Elisabeth Moons, als gemachtigde van den Eerwaarde Heer Joannes Jacobus Josephus Moons, zijnde deken te Turnhout zoo als den akte voor den notaris Dierckx te Turnhout op den 28 juni 1831 aantoonst en behoorlijk geregistreert is.

Deze is de huizing waar den tegenwoordigen deservator inwoont met hof daar achter gelegen, groot omtrent 6 aren 35 centiareen met alle toebehoorsels.

Uitgezondert den hof voor dezelve huiszing gelegen op de pleijn voor heen deelmakende van den ontbeteulden grond, genoemd de pleijn, groot omtrent 18 aren gestaan en gelegen te Schoonbroeck. Dezen hof op de plijn is voorbehouden ten voordeele van het kerkfabriek (en zoo ik denk daar tegenwoordig de pastorij op staat). De goederen zijn geruult top op top zonder op leg van de eene of andere zeide. De grondlasten zullen zijn tot wederzijdschen last voor ieder der partijen van 1 januari aanstaande.

De kosten dezer registratie en overschrijving en alle andere wanneer deze zullen plaats hebben, zullen door de stad moeten gedragen worden.

Dit huis was geschat, hebbende eene waarde met den hof achter het huis 1.500 franken en het inkomen daar van was 80 franken zonder aftrek der lasten.

Het is tegenwoordig noch altijd de zelfde pastorij als dat er een schop en 2 afhangen aen de gevels gemaakt zijn. Aan heel de pastorij zijn maar twee redelijke kamers, de anderen zijn maar kleine plaatskens, als ook den kelder. De slaap kamers zijn onder het dak, daar het gebouw maar uit eene verdieping is.

Er kan ook weinig verbetering aan gedaan worden omdat het gebouw maar een gewoon burgers huis is, te klein aangelegt. Voor de onderhouds kosten die er gedurende 11 jaren aan gebeurd zijn, is de gemeente noch maar voor 150 franken tusschen gekomen. De gemeente heeft nooit eene vergoeding aan de kerk gedaan, al hoe wel het huis aen de kerk is als eigendom.

Gulde van S. Sebastianus.

Sedert eeuwen heeft er in Schoonbroeck eene gulde bestaan van den H. Sebastianus opgericht in het jaar 1660. Het reglement dan opgemaakt, bestaat er den originelen brief noch van goed bewaart op perkament geschreven, die jaarlijks wordt afgelezen den zegel van den oprichter is er aan vastgemaakt.

De oprichter van deze gulde was den Edelen heer Frans van Kinschot grave van 's Peeters, Baenderheer van Riviere, Ham, Belegem, Beur etc., ridder van het krijgsorder van Sint Jacobs etc. Dezen heer had voorheen hier ook een kasteel in het gehucht Kinschot gelegen, hetgeen den naam van dien heer heeft aangenomen. Van dit kasteel is niets meer te vinden, als noch iets van de fondamenten onder den grond, en ook noch palen in de revier waar eertijds voor hem eene persoonlijke brug was opgericht. Volgens gezegde moet dit kasteel versterkt geweest zijn, omgeven van het water van de rivier en zelf eene galg bestaan hebben. In tijde van omwentelingen waren de gulde broeders gehouden het kasteel te verdedigen⁵.

Dit reglement is opgemaakt te Brussel 26 februari 1660 en ook door de heer geteekent.

⁵ Via Eugeen van Autenboer kregen we een kopie van de gildekaart. In deze tekst wordt hier nergens melding van gemaakt. Mogelijk is deze bewering gewoon een persoonlijke veronderstelling van pastoor Willemsen.

De koning der gulde is somtijds omhangen van zilveren platen daar noch al ouden bijzijn, maar de bijzonderste die om hunne oudheid noch al waarden hadden zijn er van verkocht.

De gulde tot op den dag van heden vergezeld noch altijd op sommige dagen de processie met hunne bogen en vanen en ornamenten zoo als in het reglement van 1660 geschreven staat en teert alle jaren 3 dagen rond het feest van den H. Sebastianus. Er bestaat in Schoonbroeck noch andere genootschappen. Eene congregatie van jonge dochters van onze L. Vrouw onbevlekt ontvangenis.

Het genootschap van gedurende aanbidding

Het genootschap van den H. Roozenkrans

Het genootschap van de wekenlijkschen Kruisweg

Het genootschap van de lichdragers van het HH Sacramenten

Eenen boeren bond.

Maatschappij van onderlingen bijstand voor lijfrente

Genootschap van de H. familie etc.

Schoonbroeck toebestant en gehuchten en bevolking.

In vroegere eeuwen heeft Schoonbroeck onder het bisdom van Luik, later 's Hertogenbosch aan Antwerpen en later aan Mechelen, maar wanneer begonnen en geëindigt dit is hier niet te vinden. Het is maar uit eenige brieven van bisschopen dat ik dit moet besluiten. Daarbij heeft het geweest onder dekenij van Gheel en kort na de oprichting van de dekenij Turnhout heeft dit daar onder geweest.

Daar Schoonbroeck zelf maar een gehucht is, vind men hier weinige gehuchten, als wel Kinschot reeds boven beschreven. Het steen waar dichtbij dit bovengemelde kasteel stond. De Hasselt, de Loeven, Kortijnen en Meihuiskens. Het Arendonckx

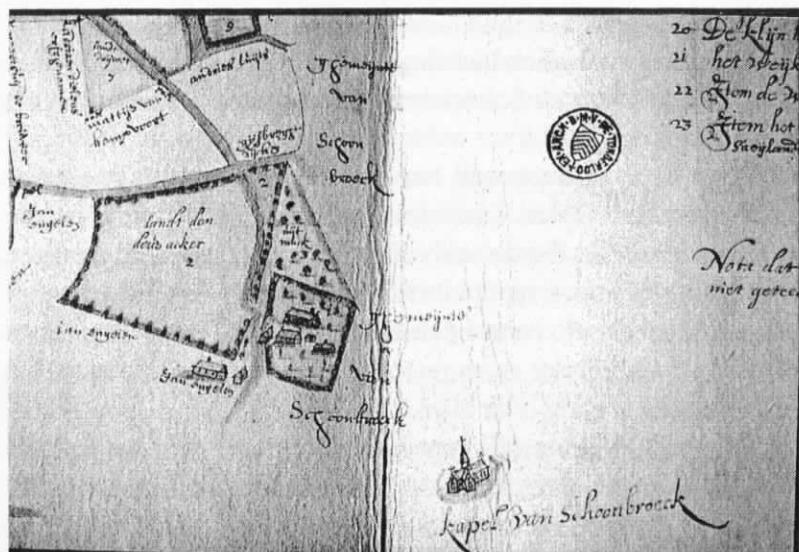
Hoecken van de gemeente Arendonck sederd eenige jaren geestelijk aan Schoonbroeck bestaande uit 4 huizen omtrend 5 minuten van de kerk van Schoonbroeck gelegen en eene uur van Arendonck.

Grenzen van Schoonbroeck ten noorden Arendonck, oosten Rethy, westen Rethy en Casterle en ten zuiden is dit eene rivier de Wamp genoemd die de scheiding uit maakt tusschen de parochie Schoonbroeck en Oudturnhout. Deze is de gemeente. Schoonbroeck heeft eene bevolking van rond de 400 zielen gewoonlijk wat minder, maar nu met de 4 huizen van Arendonck kan het er een weinig over zijn.

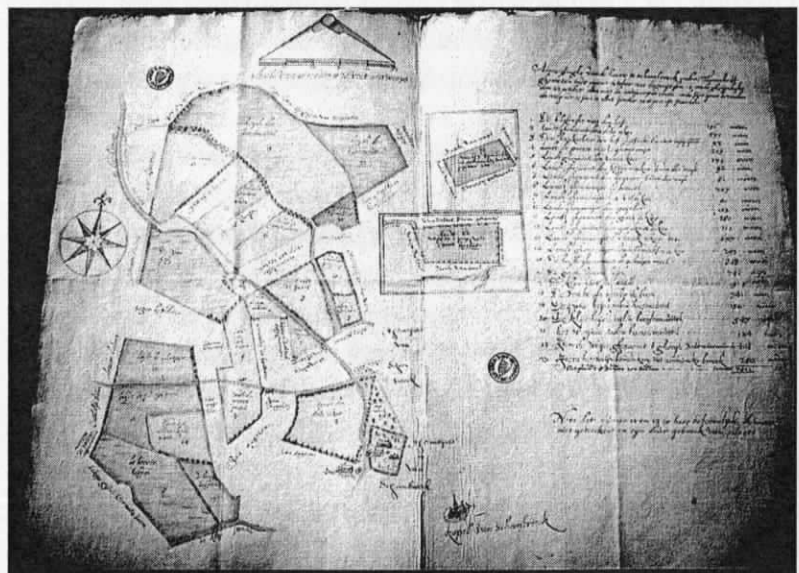
In het jaar 1899 zijn er 17 geborten en doopen geweest en 11 overlijdens en 3 huwelijken. De bevolking bestaat niet als uit katolieken. Er zijn 262 communicanten.

Schoonbroeck afhangende van de priorij van Tongerlo.

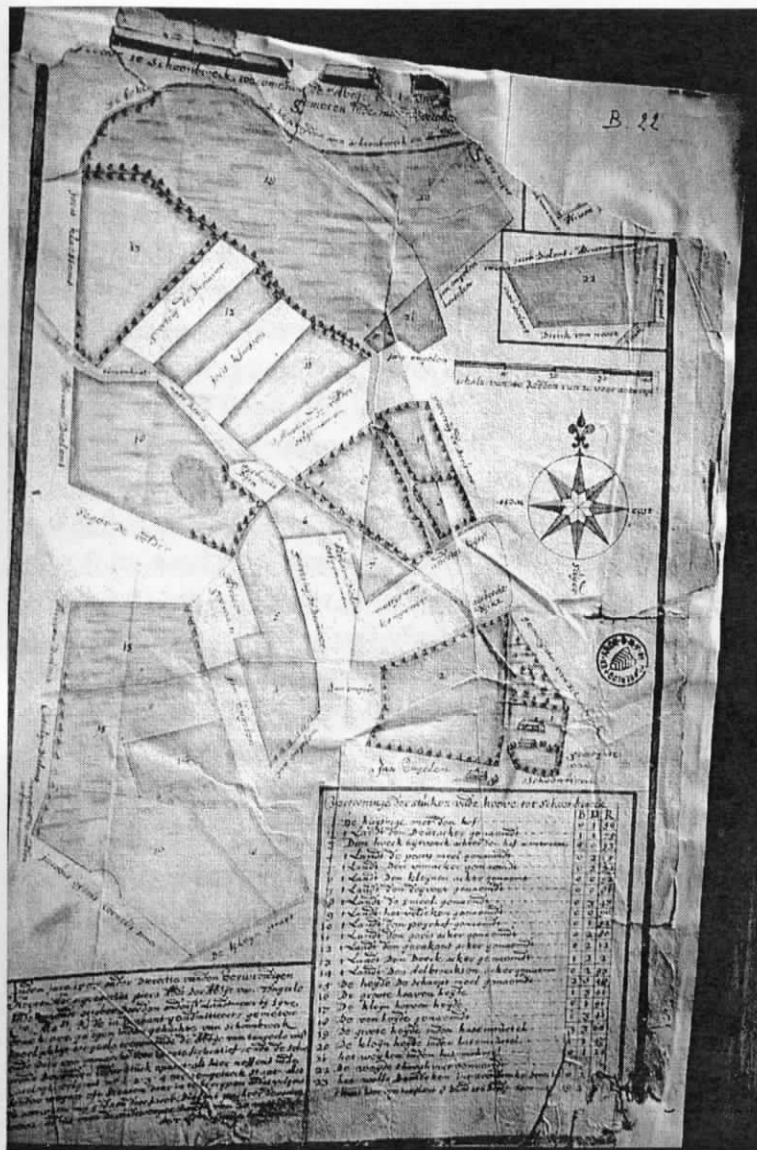
Schoonbroeck moet afgehangen hebben van de priorij van Tongerlo. Dit moet ik besluiten uit een proces dat ontstaan is tusschen den prelaat van Tongerlo en de inwoners van Schoonbroeck. Het was in het jaar 1643, de prelaat van Tongerlo was den aanlegger en de inwoners van Schoonbroeck verweerders. De prelaat van Tongerlo heeft den Souverijn raad van Brabant doen dagvaarden. De genoemde Adriaan Geysels en Jan Vermeulen in hunne hoedanigheid vertegenwoordigers en landeigenaars van Schoonbroeck. De prelaat door zijnen aangestelden vertegenwoordiger beweerde voor den raad, dat hij in hoedanigheid van grondheer van Schoonbroeck, alleen en uitsluitelijk van alle anderen, gemachtigd was tot den eigendom der boomen, die zich op de plijn van Schoonbroeck bevonden, en besloot daar door, den raad wierd verklaart, dat de inwoners van Schoonbroeck zonder recht en zonder titel eenige boomen ter waarde van 1.200 gulden hadden uitgedaan en ver-

A.A.T. Tongerlo

A.A.T. Tongerlo

A.A.T. Tongerlo

kocht, en dat zij zonder verwezen worden tot schade vergoeding en kosten van het proces met verbod van in het vervolg noch boomen op de plijn te kappen of te snoeien.

De inwoners van Schoonbroeck stelden zich tegen dezen eisch, en besloten, dat al het geen zij verricht hadden dit met recht gedaan hadden, steunende op den titel aan hen door Hertog Jan verleent en op eenen ongeheugelijken vriendzame en openbaar beslis aan de plijn, en dat bij gevolg de boomen door hen op de plijn uitgedaan, als hun in eigendom toebehoorende.

De aartbrief door Hertog Jan van Braband gegeven op den dag van den H. Bernardus van het jaar 1331, heeft hij aan die van Turnhout en Arendonck verkocht voor den prijs van 10 ponden grooten. En voor eene jaarlijksche cijns van 5 schellingen de heiden en woestijnen voor hun gemeen gebruik en laat hun toe van onder hun de kiezen 4 mannen van Turnhout en 3 van Arendonck om te doen de verdeeling van de zelfde 10 ponden groote. Een gedeegt noch daarenboven dat zij mogen verkoopen en in erfpacht uitgeven zoo groote hoeveelheid heiden als er noodig zoude wezen om te komen tot de jaarlijksche cijns van 5 schellingen.

Bij vonnis van de souverijne raden den 18 meert 1650 uitgesproken is het verzoek van de prelaat ongegrond verklaard en verwezen tot de kosten van het proces.

Noch eene andere zaak over de plijn

Ten tijde van den Eerwaarde Heer Molenbergs in het jaar 1827 is dezen grond van de plijn van Schoonbroeck die van te voren geen eigenaars scheen te hebben verdeeld, geworden en gemeeten door 5 boeren.

Martinus de Vliet, Jan Vanzandvort, Jan de Volder, Jan van Gestel en Jan Claessens.

Arendonschen hoek. Hier over doet de Heer Molenbergs zijn

beklag, dat men wel kan denken dat deze inwoners zeker het slechtste gedeelte voor hen niet zullen genomen hebben. Bij deze meting en verdeeling is er een onrecht gebeurd. Waarom aan de kapel en aan het huis van den koster zoo veel moet gegeven als aan de boeren?

De kapel en het huis van den koster zijn misschien de oudste huizen van Schoonbroeck.

De boeren antwoorden mij, de schrans rondom de capelle hebben wij aan de kapelle gelaten en gegeven, dat is een loopend land groot en de andere boeren meer als 5 loopend lands bekwaamen.

Deze schrans is dan de kapelle over 300 jaren zoo als mijnheer Verstijlen president dit bewijst.

Den grond rondom de kapelle en binnen zijne grachten gelegen genoemd het schrans, gedeeltelijk onbeteulden en gedeeltelijk voor grafplaats gebruikt word, welken grond aan de kapel ten allen tijden toebehoord geen deel van de tegenwoordige verdeeling kan maken. Zoo ziet men dat die landmeters van de plijn de kapel van Schoonbroeck en het huis van den gewezen koster niets hebben gegeven.

In het jaar 1740 heeft de pastoor van Rethy met zijne kerkmeesters aan de boeren van Schoonbroeck gegeven om den gracht rondom de kapel te maken 12 guldens en 2 schellingen voor drinkenbier. In deze laatste meting is de schans weder aan de kapel toegemeten welke niet meer noodig was terwijl deze altijd aan de kapel heeft toebehoord.

Eenige stichtingen in vroegere eeuwen aan de kapel gedaan.

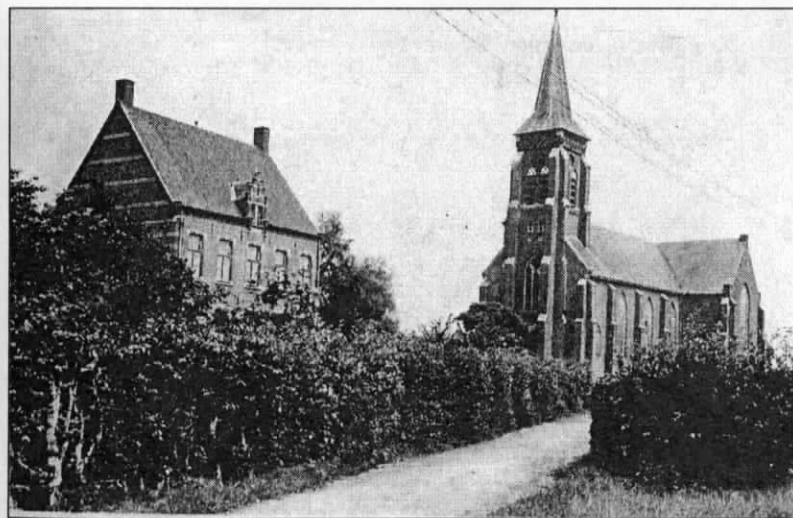
Aangezien er in de kerk van Schoonbroeck geene brieven zijn na gelaten van voorgaande eeuwen, als wel rekeningen en uitgaven, die door de kapel meesters op gemaakt, en door den pastoor van Rethy werden goedgekeurd, vind men eenige tes-

tamenten of uittreksels daar van in vroegere eeuwen door bijzondere personen gedaan zijn tot stichting van missen op verschillende dagen der week.

Uittreksel van een testament van zekeren Zegerus Soenkens, priester en tesorier van de Collegiale kerk van S. Peeter te Leuven voor eene gezongene donderdaagsche mis voor de ziel van den fondateur. Deze bracht jaarlijks 14 gulden op, 9 gulden voor de celebrant, 4 voor den koster en een gulden voor de kapel. Er is op verschillende wijze spraak van drij wekelijksche missen waar voor de inwoners van Schoonbroeck beloofd hadden jaarlijks te geven 12 mudden koren. In het begin van verleden eeuw bestonden er in Schoonbroeck verschillende koren renten. Vele afgelegd in het jaar 1834. Het geld gedeeltelijk op de spaarkas gezet en daarook het volgende jaar twee akkers gekocht met het geld van de kapel, maar hoe deze begonnen zijn is er niet in uitgedrukt, of ook niet of dat deze moesten dienen voor het doen celebreeren van de wekelijksche missen, maar dit is zeer waarschijnlijk, daar de kapel geen ander inkomen had, dan de opbrengst van deze korenrenten en wat inkomen van grond als noch van eenige geldelijke renten, maar al deze renten op twee na zijn reeds lang afgelegd en gebruikt in het opbouwen van de nieuwe kerk en toren.

2. Zekeren heer Gijzels heeft den 21 juni 1684 eene mis op de dynsdagen van iedere week gesticht. Deze fondatie bedroeg 23 gulden inkomen. Daar voor had hij 500 gulden gegeven, later heeft hij er noch 250 gulden voor op intrest gezet om het in komen te vergrooten.
3. Petrus Wijnen en zijne vrouw Anna Adriaensen in 1668 hebben 500 gulden aan de kapel gelaten voor de zaterdaagsche mis.
4. Eene fondatie voor de vrijdaagsche mis door Maria Wils in het jaar 1661 25 juni die 20 gulden opbracht.

In latere tijden is er noch spraak van fondatien van jaargetijde en van eenige gelezen missen. Het was voor deze missen te doen dat de religieuzen van Corsendonck jaarlijks 110 gulden van de kapel meesters ontvingen om 4 maal in de week naar Schoonbroeck te komen mis lezen. De priorij van Corsendonck was omtrent 3 kwartier van Schoonbroeck gelegen. Over deze oude fondatien is er breedvoerig geschreven geworden in den brief van 26 juni 1850 die dan van Mechelen is opgezonden. Deze fondatien zijn dan gebracht op 150 franken voor missen te lezen in Schoonbroeck aan 1,25 francs en op andere plaatsen aan 1 franc daar naar 75 missen aan 2 francs en tegenwoordig 50 missen aan 2 francs. In habentibus.

Schoonbroeck. Kerk en Pastorij

Regionaal Bezoekerscentrum voor de kleinijverheid.

Het gemeentebestuur van Brecht heeft het initiatief genomen tot oprichting van een bezoekerscentrum rond de kleinijverheid.

De bedoeling is een overzicht te brengen van de geschiedenis van de kleinijverheid (steenbakkerijen / pannenfabrieken) in de gemeenten Brecht (met Sint-Lenaarts), Rijkevorsel (met Sint-Jozef), Beerse, Merksplas (steenbakkerij van de Kolonie), Turnhout, Ravels, Oud-Turnhout (Oosthoven). Het verhaal zal gebracht worden aan de hand van foto's, film, voorwerpen, getuigenissen, producten, documenten....

Wij zouden u willen vragen het bezoekerscentrum *De Kleipikker* mee te helpen uitbouwen..

Kent u antwoorden op (een van de) volgende vragen :

1. Werkte je zelf, ouders of familie op de steenbakkerij/pannenfabriek?
2. Ging je vroeger, tijdens de schoolvakanties of op zondagen, in of bij de kleiputten spelen? Kwamen jullie dan ook wel eens in de droogloodsen? Wat deden jullie dan? Zochten jullie naar vondsten in de kleiafzettingen?
3. Ging je, wanneer vader, oom, oudere broer, moeder of zuster reeds in de steenbakkerij/pannenfabriek werkten, in de schoolvakanties (zomer) mee naar het werk en hielp je dan mee?

4. Hoeveel familieleden werkten er in de steenbakkerij/pannenfabriek; weet je wat je voorouders als werk deden en waarom ze naar de steenbakkerij/pannenfabriek gekomen zijn als arbeider?
5. Bezat de steenbakkerij/pannenfabriek eigen huizen die aan de arbeiders werden verhuurd? Was er een herberg en/of winkel bij? Was die eigendom van de fabriek, familie van de directeur, van de ploegbaas...?
6. Hoe was je eerste werkdag? Wat was je eerste taak? En wat hield die in?
7. Hoe werd je betaald: per dag / week – stukwerk: individueel of per ploeg, en dan verdeling door de ploegbaas? Zo ja, waar verdeelde die dan het loon: op het werk of in de herberg? Hoeveel bedroeg je eerste loon (in 19...)?
8. Wanneer kreeg je een andere job en wat hield die in?
9. Hoe werd je opgeleid en begeleid?
10. Hoe was de sfeer? Was er tijd voor een praatje, een grap?
11. Hoe zat het met pauzes? Moest je doorwerken of werd er af en toe gepauzeerd? Diende er in de zomerperiode langer gewerkt dan in de winterperiode? Wat gebeurde er in de winterperiode?
12. Wat at je zoal op een gewone werkdag? Wat dronken jullie, op en buiten het werk?
13. Hoeveel man werkte er in de verschillende ploegen, in de fabriek?
14. Waren er relaties met de collega's van andere steenbakkerijen/pannenfabrieken? Werd er op café over het werk gepraat, opgeschept?
15. Hadden jullie een eigen taalgebruik; voor wat het werk betrof en voor andere zaken?

16. Hoe was het sociaal klimaat ? Werd er door het bedrijf iets georganiseerd met Kerstmis, Nieuwjaar, Sinterklaas, Kermis?
 17. Huldigde de fabriek zijn laureaten van de arbeid? Hoe werden die gevierd ?
 18. Kwam de pastoor soms langs op het werk, of thuis?
 19. Waren er klachten over bepaaldewerkomstandigheden? Bij wie werden die gemeld?
 20. Waren jullie gesyndiceerd? Wie was vakbondsafgevaardigde en wat stelde die voor?
-

- Beschik je misschien over foto- of filmmateriaal waarvan we een kopij mogen maken ?
 - Ken je nog andere (oudere) personen die interessante gegevens kunnen meedelen ?
-

Ook uw gemeente moet aanbod komen !

Alle gegevens en informatie is welkom bij :

Jan Aerts
Sint-Antoniustraat 20
2360 Oud-Turnhout
Tel. 014-42.30.92
Fax. 014-43.88.71
E-mail : aertsot@pi.be

Inhoud

Voorwoord	blz. 1
Jaarverslag 2001	blz. 3
1 januari 2002, 25 jaar na de fussies van gemeenten deel II	blz. 9
Sconebruc, een verhaal van het Kempens dorpje	blz. 17
Regionaal Bezoekerscentrum voor de kleinijverheid	blz. 48

CORSENDONCA

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 100 fr.

Redactie en lay-out : Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout

Elk artikel of verhaal handelend over ons dorp, zowel van vroeger als nu en dat geschikt is voor ons tijdschrift, is steeds welkom op boven vernoemd redactie-adres.

Lidmaatschap

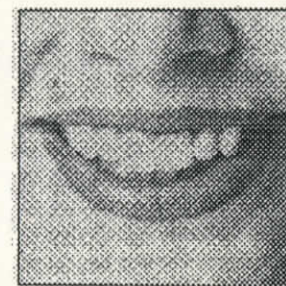
Het lidgeld bedraagt 7,50 euro per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **646-6074380-60 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Contact adressen

Wim van Hout, Polderstraat. 30	tel: 014/41.65.72 e-mail: wim.van.hout@advalvas.be
Jan Sels, Draaiboom 98	tel: 014/45.18.12 e-mail: sels.jan@skynet.be
Hugo Miguet, Sprinkhaanweg 4	tel: 014/45.10.88 e-mail: miguet.hugo@pi.be
Rudy Cornelis, Polderstraat. 57	tel: 014/42.65.85 e-mail: RCornelis@advalvas.be
Leo van Hooghten, P. Dielsstraat 23	tel: 014/45.22.56 e-mail: leo.vanhooghten@ping.be
Roger Haeseldonckx, Werkendam 142	tel: 014/41.96.08
Roger van Mierlo, Draaiboom 4	tel: 014/72.06.24 e-mail: roger.van.mierlo@pandora.be

delta lloyd

BELEGGINGSADVIES

ONS DOEL, UW GLIMLACH

**KANTOOR OOSTHOVEN
POLDERSTRAAT 29
TEL. 014/41 16 35**

**KANTOOR OUD-TURNHOUT
STWG. OP TURNHOUT 22
TEL. 014/45 37 73**